

WESZELIT GERGELY\*

## *A Honvéd Kollégium és a Hadmérnöki Kar rövid összefoglaló története 1948–1957*

### I. HADMÉRNÖKKÉPZÉS AZ OSZTRÁK CSÁSZÁRSÁGBAN, AZ OSZTRÁK–MAGYAR MONARCHIÁBAN ÉS MAGYARORSZGON 1666–1945 KÖZÖTT

Báró **Richthausen von Chaos** 1666-ban Bécsben iskolát létesített hadmérnökök számára, 1716-ban pedig **Savoyai Jenő** herceg ezt az iskolát szabályszerű hadmérnöki akadémiává (Cs. K. Mérnökakadémia) alakította át. Ez az akadémia ebben a felállásban 1852-ig működött.

A hadmérnök akadémiának többek között olyan kiváló hallgatói voltak mint **Bolyai János** cs. k. kapitány, matematikus; **Török Ignác** honvéd tábornok, aradi vértanú; **Hollán Ernő** honvéd altábornagy, a Magyar Mérnök és Építész Egylet alapítója; **Tóth Ágoston** honvéd ezredes, a modern magyar térképészet megalapítója.

Az Osztrák–Magyar Monarchiában a hadmérnök tisztek kiképzése hároméves tanfolyamon történt, amelynek akkor két tagozata volt: „Höherer Artilleriekurs” és „Höherer Geniekurs”. A hadmérnöki tanfolyamra való bejutás feltétele négyévi csapatszolgálat kiváló minősítéssel, harmadik év utáni rostáló elővizsga, negyedik év után végleges felvételi vizsga sikeres letétele.

1920 után néhány kiváló minősítéssel rendelkező tisztet a Budapesti Műszaki Egyetemre vezényeltek, és belőlük alakult meg az először hadiműszaki törzskarnak hívott hadmérnök kar.

E hadmérnök karba való felvétel a következőhöz volt kötve: négyévi csapatszolgálat kiváló minősítéssel, mérnöki oklevél a Műegyetem valamelyik karától, hadmérnöki értekezés egy kiadott haditechnikai főtémáról és egy melléktémáról, szóbeli vizsga, amelyen a haditechnika minden ágában való tájékozottságot kellett bizonyítani, nyelvvizsga legalább két idegen nyelvből.

A magyar hadmérnökök eredményes tevékenységét bizonyítja többek között a mai napig is használatban lévő, összeszerelhető „K”-hídanyag, a „Botond” terepjáró gépkocsi és a „Gamma–Juhász”-féle légvédelmi lőelemképző.

### II. HONVÉD KOLLÉGIUM 1948–1952

A II. világháború utáni magyar hadmérnök képzés a Honvéd Kollégium létrehozásával indult. A Honvéd Kollégium szervezését 1948. szeptember 17-ével kezdték meg. A HM elnöki,

\* Haditechnika-történeti Társaság, Budapest.



kiképzési osztálya pályázati felhívást tett közzé a Minisztérium osztályvezetői, alcsoportfőnökei és csoportfőnökeinek a Honvéd Népi Kollégiumba történő felvételtől. November 3-án a honvédelmi miniszter előterjesztést tett a Minisztertanácsnak Honvéd Kollégium felállításáról, az erről szóló rendelet a Magyar Közlöny december 4-i számában jelent meg. A Honvédségi Közlöny pedig december 6-án tette közzé a pályázati felhívást a Honvéd Kollégiumba történő felvételtől.

A Honvéd Kollégium parancsnoksága november 15-én alakult meg, **Solymár János** százados vezetése alatt. A Kollégium a Kossuth Akadémia szárnyépületében (VIII. Üllői u. 80.) nyert elhelyezést, anyagi ellátását is az Akadémia biztosította. A Kollégium hallgatóit az Akadémia hallgatóival azonos ruházattal látták el, a vállap színe világoskék volt, az évfolyamot arany színű „V” jelezte. Az állománytábla 80 hallgató számára biztosított helyet. Az első hallgatók november 20-án vonultak be.

1950. szeptember 20-ával a Honvédelmi miniszter a fennálló Honvéd Kollégiumot megszüntette és új Honvéd Kollégium felállítását rendelte el a Budapest, XI. kerület Nagyboldogasszony útja 27. szám alatti épületben. A Kollégium hallgatói létszámát 600 főben határozta meg.

1951. április 1-jén a létszám a következő volt:

|                      |        |
|----------------------|--------|
| – hadmérnök hallgató | 403 fő |
| – orvostanhallgató   | 140 fő |
| – egyéb hallgató     | 90 fő  |

(bölcsészek, gyógyszerészek, közgazdászok, fizikusok, matematikusok, jogászok, karmesterképzősök stb.)

1952. szeptember 1-jével a Honvédelmi miniszter a Honvéd Kollégium önállóságát megszüntette és a Hadmérnöki Kar parancsnokának (dékán) alárendeltségébe helyezte.

### III. HADMÉRNÖKI KAR: 1950–1957

A néphadsereg vezetőinek javaslatára a Minisztertanács 1950. június 16-i határozata létrehozta a Műszaki Egyetemek és Főiskolák Hadmérnöki Tagozatainak Parancsnokságát. A határozat alapján a honvédelmi miniszter és a közoktatásügyi miniszter közös rendeletben szabályozta a parancsnokság helyzetét. A Honvédelmi Minisztérium biztosította a hivatásos állomány és a polgári alkalmazottak illetményét és juttatásait. Biztosította a hallgatók kollégiumi elhelyezését, egyenruhával való ellátását, ételmezését, havi illetményét, az egyetemi tanulmányokhoz szükséges minden eszközt, könyveket, jegyzeteket stb. Rendelkezésre bocsátotta mindazokat, az oktatáshoz szükséges korszerű anyagokat, műszereket, felszereléseket, amelyek kereskedelmi forgalomban nem voltak beszerezhetőek. A Közoktatásügyi Minisztérium biztosította mindazon felszereléseket, amelyek a kereskedelembe beszerezhetőek voltak, az oktatáshoz szükséges épületet és annak üzemeltetését, a polgári egyetemi státusban lévő oktatók és segédszemélyzet illetményét.

A hallgatókat a Budapesti Műszaki Egyetem gépészmérnöki, mérnöki, vegyészmérnöki, villamosmérnöki karáról, a Műszaki Főiskoláról, a Miskolci Nehézipari Egyetem gépészmérnöki karáról, a Veszprémi Nehézipari Egyetemről, majd az Építőipari Műszaki Egyetem mérnökkaráról és a Soproni Erdészeti és Faipari Főiskoláról toborozták. A jelentkezés elvi feltétele a II. év sikeres befejezése volt. Átiratkozás után a hallgatók a III–V. évfolyamon folytatták tanulmányaikat a Budapesti Műszaki Egyetem és az Építőipari Műszaki Egyetem különböző karain. A katonai ismereteket a fakultások (tagozatok) katonai tanszékei oktatták.

A Hadmérnöki Kar vezetésével **Gerendás István** mk. alezredest, egyetemi tanárt bízták meg. Az intézmény a Haditechnikai Intézet alárendeltségébe tartozott. Először a VIII. kerületi Kenyérmező utcában, a volt Adria Szálloda épületében működött a Kar, majd 1950 augusztusában a Honvéd Kollégium épületébe, a XI. kerület Nagyboldogasszony u. 27. szám alá költözött. Elfogadható elhelyezésre 1951 augusztusában került sor az V. kerület Szerb u. 23. szám alatti épületben. A teljes kibontakozást, méltó elhelyezést a IX. kerület Kinizsi u. 1–7. sz alatti épület, a volt Református Gimnázium épülete biztosította a Hadmérnöki Kar számára, 1952. augusztus 1-jétől 1957. július



31-ig. 1951 őszen az elnevezés – Műszaki Egyetemek és Főiskolák Hadmérnöki Tagozatainak Parancsnoksága – megváltozott, az intézmény teljes egészében betagozódott a Műegyetem szervezetébe mint a Budapesti Műszaki Egyetem Hadmérnöki Kara, melynek élén a Kar dékánja állt.

A kar dékánja, parancsnoka: **Gerendás István** mk. vezérőrnagy, egyetemi tanár, 1950–1957. A Fegyvermérnöki Fakultás vezetője: **Dékány Sándor** mk. ezredes, egyetemi tanár, 1950–1957. A páncélos és Gépjármű Fakultás vezetője: **Bartholomeides Sándor** mk. ezredes, egyetemi tanár, 1950–1954. A Repülőmérnöki Fakultás vezetője: **Rudnai Guidó** mk. ezredes, egyetemi tanár, 1950; 1951–1952; 1954–1957, **Zalka András** mk. ezredes, egyetemi tanár, 1951, **Róna János** mk. százados, egyetemi docens, 1952–1954. A Hadikémiai (Szerves kémiai) Fakultás vezetője: **Borókay Ferenc** mk. őrgy, egyetemi docens, 1950–1951, **Giber János** mk. százados, egyetemi adjunktus, 1951–1957. A Híradástechnikai Fakultás vezetője: **Lukáts Miklós** mk. alezredes, egyetemi docens, 1950–1957. A Műszaki mérnöki Fakultás vezetője: **Hárosy Teofil** mk. ezredes, egyetemi tanár, 1950–1954. A Térképészmérnöki Fakultás vezetője: **Rédey István** mk. ezredes, egyetemi tanár, 1951–1957. A fakultások vezetői – kettő kivételével – haditapasztalatokkal rendelkező, műszakilag magasan képzett hadmérnök-tisztek voltak, akik szolgálatot vállaltak a néphadseregben.

A Hadmérnöki Kart 1952. augusztus 1-jén úgy bővítették, hogy az átvette a Honvéd Kollégium irányítását is, amely szervezetileg meg is szűnt.

A Hadmérnöki Kar hallgatói a szakuknak megfelelő karon hallgatták a polgári hallgatókkal közösen az előadásokat a Budapesti Műszaki Egyetem és az Építőipari Műszaki Egyetem épületében. A gyakorlatokat a polgári tanszékek tanársegédei, a katonai szakmai oktatást a fakultások vezetői és tanársegédei a Hadmérnöki Kar épületében tartották. A hallgatók gyakorlati képzéséhez laboratóriumok és kabinetek álltak rendelkezésre. A nyár folyamán évente két gyakorlaton vettek részt a hallgatók, a katonai gyakorlatot a fakultásnak megfelelő fegyvernemi alakulatnál hajtották végre, és mindenkinek részt kellett vennie a választott szakmájának megfelelő gyári, üzemi, vállalati gyakorlaton is.

A Hadmérnöki Karon folytatott tanulmányok sikeres befejezése és a diplomaterv megvédése után a hallgatók fakultásuknak megfelelően kapták meg a Budapesti Műszaki Egyetem oklevelét, és tisztte avatásuk után mint mérnöktisztek a Magyar Néphadsereg hivatásos állományába kerültek.

Az 1951-ben végzettek diplomájának verzóján található a hadmérnöki végzettséget igazoló záradék. Az 1952-ben avatottak „okleveles hadmérnök”-i diplomát kaptak. 1953-tól a polgári diplomával azonos oklevelet kaptak, a civil mérnöki végzettség és az elvégzett hadmérnöki fakultás feltüntetésével. 1954-ben megszüntették a Páncélos és Gépjármű Fakultást, továbbá a Műszaki Mérnöki Fakultást. 1956. október 1-jén a volt Honvéd Kollégiumot a Városparncsnokságnak adták át, a hallgatókat – 75 főt – a Budapest IX. kerület Üllői u. 25. sz. alatti épületben helyezték el. A Hadmérnöki Kar tanári kara és egyéb létszáma 199 fő volt.

1956. október 23-a és november 4-e között HM utasításra kétszer vett részt a hallgatóság az akkori Nemzetőrség szervezésében. Az október 30-án lezajlott Forradalmi Tanács választáson javaslatot tettek néhány személy (a dékán, a dékán tanulmányi helyettese, a politikai és személyügyi apparátus) ideiglenes távolmaradására. November 4. után a hallgatói állományt 1957. január 6-ig szabadságolták. Az oktatói állomány tisztikara közül csak 11-en írták alá az ún. Tiszti Nyilatkozatot, a többieket ezért tartalék állományba helyezték, de mint egyetemi tanárok, oktatók 1957. július 31-ig, a Kar megszűnéséig tevékenységüket háborítatlanul folytathatták. 1957. április 1-jével a Hadmérnöki Karból kiválik a Hadmérnök Hallgatók Kollégiumának Parancsnoksága, **Kaszás István** alezredes parancsnoksága alatt. Működésüket 1957. augusztus 31-ével fejezték be. Az Elnöki Tanács az 1957. március 13-án kelt 1957 évi 16. számú tvr-ben kimondja, a Budapesti Műszaki Egyetem Hadmérnöki Kara az 1956/1957-es tanév befejezésével megszűnik.

#### IRODALOM

- Hadtörténeti Levéltár fondjai. Honvédkollégium és Hadmérnöki Kar 1948–1957.  
*Deák István*: Volt egyszer egy tisztikar. 1848–1918, Budapest, 1993, Gondolat Kiadó.  
 Magyar Larousse. Enciklopédikus szótár, Budapest, 1991–1994, Akadémiai Kiadó.  
 Meyers Grosses Konversations-Lexikon. Leipzig und Wien, 1906–1910. Bibliographisches Institut.